

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัด นครสวรรค์ นี้ เป็นการศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ปัจจัยที่มีผลต่อการมี ผลต่อการมีส่วนร่วม ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ซึ่งผู้วิจัย ได้นำแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการพิจารณา ดังนี้

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation)

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ยิวตัน (2526:26) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเปิดโอกาส ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติ และการรับ ผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชน เข้ามาร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว จำเป็นที่จะต้องรับ ปรึกษาที่วามมนุษย์ทุกคนต่างก็ปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่าง เป็นสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็น ธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับ ด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง นิรันดร์ (2527:185) ได้อธิบายว่าเป็นการทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ (ความร่วมมือร่วมใจ) โดยกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลา และลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะและเหมาะสม (การประสานงาน) กับทั้งกระทำการงานดังกล่าวด้วยความรักผูกพัน ให้ประจักษ์ว่า เชื้อถือไว้ใจได้ (ความรับผิดชอบ) ไพรตัน (2527:6) ได้ให้ความหมายและ หลักการสำคัญเรื่อง นโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่าหมายถึง กระบวนการที่ รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งรูปส่วนบุคคล

กลุ่มชน ชุมชน สมาคมมูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัคร รูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน สากล (2532:116-118) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้บรรลุจุดหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย นรินทร์ชัย (2533:20) ได้แปลความหมายของการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1) ในความหมายกว้าง ๆ จะหมายถึง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้าเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการดำเนินการของโครงการ ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ 2) ในความหมายเฉพาะเจาะจงจะหมายถึง การที่จะให้ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมแก้ปัญหาของเขา ให้เขาเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและมุ่งใช้ความหมาย และความเป็นตัวของตัวเอง เข้าดำเนินการและความคุ้มครองรักษาและระเบียบให้สถาบันต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น ไนบูลย์ (2528:87-88) ได้สรุปว่า การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในหลัก 3 ประการ คือ 1) การประสานงานร่วมมือ (collaboration) หมายถึง การทำงานร่วมมือกันหลายฝ่าย เช่น อาจจะเป็นการเข้าร่วมแรงงานหรือสมทบเป็นเงินทุนก็ได้ 2) การจัดตั้งองค์กร (organization) ได้แก่ การรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อให้เกิดพลังกลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น และ 3) การให้อำนาจแก่ประชาชน (empowering) หมายถึง การให้ประชาชนมีโอกาสฝึกหัดการใช้พลังกลุ่มเพราะประชาชนขาดอำนาจ ขาดสิทธิที่ถูกต้อง หรือไม่มีสิทธิมีเสียงหรือขาดความเป็นประชาธิปไตย เมื่อประชาชนมีหลัก 3 ประการนี้ เขาก็จะมีส่วนร่วมมากขึ้น ชำคริต (2535:18) ได้เสนอว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนับได้ว่าเป็นหัวใจของการพัฒนา เมื่อนักการศึกษาออกแบบหรือพัฒนา กระตุ้นส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ตระหนักในปัญหา สามารถวิเคราะห์ตัดสินใจแก้ปัญหาได้แล้วก็เพิ่มขีดความสามารถพัฒนาตนเองและรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตน การพัฒนาที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง แต่การมีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมสังคม ซึ่งความหมายและขอบข่ายเนื้อหาขึ้นอยู่กับจุดหมายและการนำไปใช้ อย่างไรก็ตาม เสน่ห์ จามริก ได้ให้นิยามว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงนั้นคือ การที่ประชาชนมีโอกาสอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงครอบงำ บังคับ ให้ได้พัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดแจงใช้ควบคุม ระดม

ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ เพื่อการดำรงชีพตามความจำเป็นอย่าง สมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคม เป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออก ในรูปการตัดสินใจที่จะกำหนดวิถีชีวิตของคนอย่าง เชื้อมั่น เพื่อเป้าหมายแห่งการพึ่งตนเอง ได้ ในที่สุด

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นแนวความคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน ที่มุ่งกระตุ้น ประชาชนให้สามารถช่วยตนเองได้ ในขั้นปลาย การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมใด ก็ตามจะต้องมีสิ่งเร้ามากระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจภายใน ตระหนักในปัญหาความทุกข์เดือดร้อนที่ประสบ ดันรันทหาทางแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การที่ประชาชนสนใจเข้าร่วม โครงการ ใดก็ตาม ก่อนนั้นจะต้องได้รับข่าวสารข้อมูล ในเรื่องนั้น ๆ อย่างเพียงพอ รับรู้และเข้าใจใน กระบวนการหรือวิธีดำเนินงานชัดเจน มองเห็นและคาดหวังในผลประโยชน์ที่ตนเอง ครอบครว และส่วนรวม ได้รับจึงจะตัดสินใจเข้าร่วมและการร่วมในลักษณะนี้จึงจะเป็นการเข้ามีส่วนร่วมอย่าง แท้จริง มีความผูกพันต่อเนื่องมั่นคง แต่ถ้าหากลักษณะการเข้าร่วมในกิจกรรมใดก็ตามที่ประชาชน ถูกขอร้อง บีบบังคับ กระทบที่ ฝืนใจ ถึงจะสามารถกระทำบรรลุผลก็เพียงความสำเร็จ ของงานไม่ก่อความผูกพันรับผิดชอบตามมา จึงไม่ก่อผลยั่งยืนมั่นคงผลที่สุดก็เสื่อมสลายหายไป ในไม่ช้า (ชาคริต 2535:18-19)

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงหมายถึง กระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความ สัมผัสใจ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มี ส่วน ในการตัดสินใจเพื่อตนเอง และมีส่วนดำเนินการ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ปรารถนา หรือที่ตั้งใจ ทั้งนี้ต้องมีใช้เป็นการกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ (2527:6) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามีดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอด จนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางนโยบายหรือแผนงาน หรือ โครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมการตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

Chapin (1977:317) ได้ทำการศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วม และได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ลักษณะดังนี้คือ

1. มีส่วนร่วมประชุม
2. มีส่วนร่วมบริจาคเงิน
3. มีส่วนร่วมเป็นสมาชิก
4. มีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
5. มีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ

Agbayani (1974) ได้จัดลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การร่วมประชุม
2. การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
3. การตีปัญหาให้กระจ่าง
4. การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
5. การออกเสียงเลือกตั้ง
6. การบริจาคเงิน

7. การบริจาควัสดุ
8. การช่วยเหลือด้วยแรงงาน
9. การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
10. การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ
11. การทำงานกับตัวนำการเปลี่ยนแปลง

กรรณิกา (2527) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ผลจากการศึกษาพบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในแบบต่าง ๆ คือ การร่วมประชุม การร่วมออกแรง การร่วมออกเงิน การร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ การร่วมเป็นผู้นำ การร่วมเป็นคณะกรรมการ การร่วมเป็นผู้ชักชวน และการร่วมเป็นผู้ริเริ่มโดยมีส่วนร่วมในการประชุมมากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมออกแรงและร่วมเป็นผู้ชักชวน

สัจฉินต์ (2527) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้านศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านทะเลเค็ดการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดของจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ. 2527 ผลการศึกษาพบว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนมีดังนี้ คือ ร่วมในการเข้าประชุม ร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมในการเป็นผู้รับผิดชอบ หรือควบคุมการดำเนินงาน ร่วมในการเป็นผู้ประสานงาน ร่วมในการเป็นผู้ชักชวนเพื่อนบ้าน ร่วมในการสละเงิน ร่วมในการสละวัสดุอุปกรณ์ ร่วมในการสละแรงงาน และร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมมากที่สุด และร่วมในการสละแรงงาน ร่วมในการสละเงิน ร่วมในการเป็นผู้ชักชวนเพื่อนบ้าน ร่วมในการสละวัสดุอุปกรณ์ ร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน ร่วมในการเป็นผู้ประสานงาน ร่วมในการเป็นผู้รับผิดชอบ หรือควบคุมการดำเนินงานและร่วมในการแสดงความคิดเห็นน้อยลงมาตามลำดับ

โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff) อ้างใน ชำคริต (2535:19) เสนอว่าวิธีดำเนินงานโครงการพัฒนาต่าง ๆ มีส่วนที่จะกระตุ้นส่งเสริมหรือยับยั้งการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ถ้าโครงการใดมีวิธีการดำเนินงานสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นเกิด

จากความต้องการของชุมชนหรือจากความคิดริเริ่มของชุมชนเอง อันประชาชนมองเห็นประโยชน์ที่จะเกิดกับตนก็จะมีแรงจูงใจสมัครใจเข้าร่วม ตรงกันข้ามถ้าเป็นโครงการที่ส่งไปจากหน่วยงานหรือจากภายนอกหมู่บ้าน ซึ่งไม่ตรงกับวิถีชีวิตความต้องการ ประชาชนมองไม่เห็นประโยชน์ที่จะเกิดกับตน ก็ทำให้บทบาทการเข้าร่วมจากชุมชนต้องสะดุดหยุดลง ถึงจะมีการระดมกำลังกะเกณฑ์กันเข้าปฏิบัติให้กิจกรรมสำเร็จก็เป็นไปในลักษณะฝืนใจ

ในมิติการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนเมื่ออย่างไร โคะเฮนและอันฮอฟฟ์ สรุปว่า ปัจจัยเสริมหรือลดแรงลงต่อการจูงใจเข้ามีส่วนร่วมมาจาก

1. สาเหตุหรือที่มา ถ้ามาจากแรงจูงใจภายในจะเป็นแรงหนุนหรือช่วยให้ประชาชนเข้าร่วมมากกว่าปัจจัยภายนอก ซึ่งอาศัยอำนาจบารมีหรือแรงบีบบังคับจากผู้มีอำนาจ ความเกรงใจหรืออิทธิพลของนายทุนผู้มีอิทธิพลจากชุมชนเอง ถึงจะสามารถกระทำสำเร็จก็ไม่มีผลผูกพันทางจิตใจแต่อย่างใด
2. รูปแบบ ถ้าเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยการวางแผนตัดสินใจจำเป็นต้องใช้อำนาจ กลุ่มหรือคณะทำงาน จะใช้รูปแบบการเข้าร่วมทางอ้อมผ่านทางตัวแทนกลุ่ม แต่ถ้าคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ การเข้าร่วมโดยตรงเป็นรายบุคคลจะได้รับผลดีกว่า เช่น การลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกเพื่อกู้เงินช่วยเหลือ เป็นต้น
3. ขอบข่ายช่วงเวลา การใช้เวลาเข้าร่วมในโครงการหรือกิจกรรมหนึ่ง ๆ จะใช้เวลาต่างกัน ความถี่ห่างจำนวนครั้งที่เข้าร่วม ความสม่ำเสมอและฤดูกาลที่เหมาะสม ช่วงเวลาที่ใช้ในกิจกรรมแต่ละครั้ง
4. ผลพลอยได้ การมีส่วนร่วมนั้นจะก่อให้เกิดการรวมพลังที่จะสร้างอำนาจต่อรองให้ชุมชนมีศักยภาพเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นเพียงใด รวมทั้งผลในแง่สร้างปฏิสัมพันธ์อันดีมีความสามัคคีในมวลสมาชิกของชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับหลักจิตวิทยาสังคม

บุคคลย่อมต้องการตอบสนองความต้องการขั้นต่าง ๆ ดังที่ ศรี เรือน (2531:59) ได้กล่าวถึงทฤษฎีลำดับขั้นของแรงจูงใจ ซึ่ง Maslow กล่าวไว้ว่าแรงจูงใจของมนุษย์มีลำดับขั้นตอน

ตั้งแต่ขั้นต่ำจนถึงขั้นสูง มีทั้งหมด 5 ขั้นตอนด้วยกัน แรงจูงใจลำดับต้นต้องได้รับการตอบสนองก่อน แรงจูงใจลำดับสูง จึงพัฒนาตามลำดับ แรงจูงใจลำดับต่าง ๆ ได้แก่

ลำดับที่หนึ่ง : คือ ความต้องการทางสรีรวิทยา (Physiological needs) Maslow ได้อธิบายว่า มนุษย์ต้องการได้รับการตอบสนองทางสรีรวิทยาเป็นพื้นฐานก่อน เช่น มีอาหารรับประทาน ไม่หิวโหย มีที่อยู่อาศัย มียารักษาโรค มีเครื่องนุ่งห่มกันร้อนกันหนาว เป็นต้น

ลำดับที่สอง : คือ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs) เป็นแรงจูงใจเพื่อความปลอดภัยแห่งตนเองและทรัพย์สิน เมื่อความต้องการอันดับแรกได้รับการตอบสนองแล้ว ต่อมาก็เกิดความต้องการที่จะรักษาชีวิตของตน ทรัพย์สินของตนให้มั่นคงปลอดภัย

ลำดับที่สาม : คือ ความต้องการเป็นเจ้าของ ความต้องการที่จะได้รับรักและรักผู้อื่น (Belongingness and love needs) เป็นแรงจูงใจเพื่อเป็นเจ้าของ มีสังกัด เช่น ความรู้สึกว่าตนมีชาติตระกูล มีครอบครัว มีสถาบัน มีครู มีโรงเรียน มีที่ทำงาน ฯลฯ กับ ความต้องการถูกรักและได้รักผู้อื่น เช่น ต้องการให้มีสมาชิกในครอบครัว และตนก็ต้องการห่วงใย อาหาร เกื้อกูล ดูแลผู้อื่น เช่นกัน

ลำดับที่สี่ : คือ ความต้องการมีศักดิ์ศรีจากตนเองและผู้อื่น (Esteem needs from oneself and others) เป็นแรงจูงใจแสวงหาและรักษาศักดิ์ศรีเกียรติยศทั้งโดยตนเอง สำนึกและผู้อื่นกล่าวขวัญยกย่องเชิดชู เช่น ความต้องการมีเกียรติ มีหน้ามีตา ความต้องการมีชื่อเสียงเป็นที่ยกย่องนับถือ ความรู้สึกนับถือตนเอง เชิดชูตนเอง ฯลฯ

ลำดับที่ห้า : คือ ความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ (Self actualized needs) แรงจูงใจลำดับนี้เพื่อตระหนักรู้ความสามารถของตนกับประพฤติปฏิบัติตนตามความสามารถ และสัจธรรมความสามารถ โดยมุ่งประโยชน์ของบุคคลอื่นและของสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ Maslow เชื่อว่าคนทุกคนมีความมุ่งหมายในชีวิตเพื่อจะบรรลุถึงความสมบูรณ์ในระดับขั้นนี้ เพื่อจะเป็นคนเต็มโดยสมบูรณ์ (Self-actualized person) แต่การที่คนจะได้บรรลุถึงความสมบูรณ์ในระดับนี้ ก็ต้องได้สมประสงค์ของความต้องการในลำดับขั้นต่าง ๆ ทั้ง 4 ลำดับเบื้องต้น

ในส่วนของความต้องการทางจิตวิทยาสังคม ในแง่ของความคาดหวังต่อประโยชน์ที่พึงจะได้รับนั้น รัชนิกร (2528:263) กล่าวไว้ว่า ความคาดหวังที่สมาชิกในกลุ่มมีอยู่มากจะเป็นเรื่องของผลประโยชน์ที่พึงได้ 2 ประการ คือ

1. ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ เงินทุน ความรู้ในการประกอบอาชีพ รายได้ที่เพิ่มขึ้น และการช่วยเหลือด้านการตลาด
2. ประโยชน์ด้านสังคม ได้แก่ เกียรติยศ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน และความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกกลุ่มกับเจ้าหน้าที่ :

งานเขียนและผลงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมงานเขียนและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

ชยันต์ (2514) ได้ศึกษาเรื่องการตอบสนองของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชน โดยทำการศึกษาโครงการพัฒนาตำบลสารภี อำเภอไชยชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่าประชาชนสารภีที่เป็นผู้นำท้องถิ่นสามารถรับรู้เกี่ยวกับโครงการ ได้ดีกว่าประชาชนธรรมดา และผู้ที่มิใช่สถานภาพทางเศรษฐกิจต่างก็มีการรับรู้เกี่ยวกับโครงการต่างกันไป ผู้ฐานะดีจะมีการรับรู้ดีกว่าผู้ฐานะที่ต่ำกว่า

กรมพัฒนาชุมชน (2519) ได้ศึกษาวิจัยโครงการสารภี ตำบลชัยมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ รายงานว่า บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนั้น ผู้ที่มีขนาดที่ดินถือครองทำกินมากจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากกว่าผู้ที่มีขนาดที่ดินถือครองทำกินน้อยกว่า ในส่วนของความคาดหวังรายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้นนับเป็นปัจจัยสำคัญที่จูงใจให้บุคคลยอมรับและสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยสมาชิกส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดคาดหวังว่าตนเองจะมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม และเห็นว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นสิ่งที่มีเกียรติ

ฉ้อฉล (2524) ได้ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบทพบว่า สภาพการทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณการเข้ามีส่วนร่วม กล่าวคือ ฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าเข้ามีส่วนร่วมทุกครั้งมากกว่าฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า และขนาดเงินการันตีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าเข้ามีส่วนร่วมออกแรงออกเงิน/วัสดุ และร่วมเป็นกรรมการในปริมาณมากกว่าฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

ยวดี (2527) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรม โครงการปฏิรูปที่ดินสาธารณะประโยชน์ดงเทพรัตน์ ตำบลดงดอน อำเภอสรรคบุรี พบว่า สมรรถนะในการอ่านหนังสือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดในการเข้ามีส่วนร่วมในขั้นต่าง ๆ

สัจฉินต์ (2527) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดของจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ. 2527 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน การรู้สึกว่าคุณเองมีความสำคัญต่อหมู่บ้าน การมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ความต้องการเกียรติ การได้รับการชักชวนจากกรรมการหมู่บ้านเพื่อนบ้าน นายอำเภอ และพัฒนากรอำเภอ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ส่วน อายุ เพศ อาชีพ รายได้ การเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน ความคาดหวังต่อรางวัลการประกวดหมู่บ้าน และความต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้าน ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน

อนภาพ (2528) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เชิงสมมูลฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบและกระตุ้นก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทที่สำคัญมีอยู่เพียง 4 ปัจจัย คือ ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน การยอมรับแบบอย่าง และความเชื่อถือในตัวผู้นำ

ธวัช (2529) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนาหมู่บ้านตัวอย่าง ของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2527 พบว่า อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ ตำแหน่งทางสังคม ในหมู่บ้าน ศาสนา ความสามารถใช้ภาษาท้องถิ่นภาคเหนือ (คำเมือง) และการได้เห็นตัวอย่างการพัฒนาดัดแปลงจากหมู่บ้านอื่น มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ส่วนแรงงานในครัวเรือน ที่ดินทำกิน อาชีพรอง ความเกรงใจผู้มีสถานภาพสูงกว่า ความเชื่อถือในตัวผู้นำหมู่บ้าน โอกาสในการรับข่าวสาร การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน และความต้องการสัญชาติไทย ไม่มีอิทธิพลต่อระดับการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนา

ทัดดาว (2530) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในเขตพื้นที่ตำบลสวัก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน พบว่า เพศ จำนวนที่ดินถือครองที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง และการรับฟังวิทยุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ส่วนการศึกษา และความคาดหวังต่อประโยชน์ที่ตนเองและบุตรหลานจะได้รับจากการศึกษานั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษา

สโรชรัตน์ (2531) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในกิจกรรมกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านวังหาร ตำบลวังหาร อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจ การได้รับข่าวสาร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการเป็นผู้นำท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน

นงกาญจน์ (2531) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง ในจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการของกรมประชาสัมพันธ์ พบว่าจำนวนที่ดินทำกิน ความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และความถี่ในการรับข่าวสารด้านการเกษตร และการดำรงชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง ระดับ

การศึกษา มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง เพศ อายุ และความถี่ ในการติดต่อกับชุมชนเมืองเป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง

กาฬสินธุ์ (2531) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนของเยาวชนในชุมชนห้วยทรายกรตึกแดง เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า การติดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ การศึกษา และความคาดหวังในผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรม ส่วนรายได้ และเพศ นั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน

Kaufman (1949) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม องค์การในชุมชน Kentucky พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดครอบครัว อาชีพ รายได้ และความยาวนานในการอาศัยอยู่ในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจังหวัดซึ่งตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนล่าง และเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเกิดจากแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ไหลมาบรรจบกัน จังหวัดนครสวรรค์อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 237 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งจังหวัดประมาณ 9,597.677 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,998,548 ไร่

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดกำแพงเพชร และพิจิตร
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท ลพบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดตาก และอุทัยธานี

สภาพภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตอนกลางของจังหวัด ได้แก่ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอท่าตะโก อำเภอโกรกพระ และ อำเภอพยุหะคีรี จะพบสภาพพื้นที่เป็นกลุ่มหรือหนองบึงทั่ว ๆ ไป บึงที่สำคัญคือ บึงบรเพ็ด ส่วน ทิศตะวันตกและทิศตะวันออกของจังหวัด มีลักษณะเป็นแบบลูกคลื่นและภูเขา ได้แก่ อำเภอลาดยาว อำเภอหนองบัว อำเภอไพศาลี อำเภอตากฟ้า อำเภอตาคลี และกิ่งอำเภอแม่วงก์ ปัจจุบัน จังหวัดนครสวรรค์มีประชากรประมาณ 1,086,026 คน และได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 125 ตำบล 1,224 หมู่บ้าน 3 เทศบาล ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพการเกษตร คือ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์

ด้านการปศุสัตว์นั้นเห็นว่าจังหวัดนครสวรรค์มีความเหมาะสมแก่การเลี้ยงสัตว์มากทั้งในแง่ ของสภาพภูมิประเทศ ซึ่งมีทำเลเลี้ยงสัตว์ แหล่งน้ำธรรมชาติ ที่เอื้ออำนวย ระบบการผลิตการ เกษตรด้านพืช ซึ่งส่วนใหญ่ทำไร่ ทำนา จึงมีช่วงว่างหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตช่วงฤดูร้อนสำหรับการ เลี้ยงสัตว์ ทั้งยังมีแหล่งตลาดนัดค้าสัตว์ที่สำคัญอยู่ 2 แห่ง จากสภาพความเหมาะสมและ เอื้ออำนวยดังกล่าว ทำให้เกษตรกรหันมาให้ความสนใจในการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งจากรายงานของกองเศรษฐกิจการเกษตร ปีเพาะปลูก 2533/34 พบว่า รายได้จากการเกษตรด้านสัตว์ของครัวเรือนเกษตรกรจังหวัดนครสวรรค์ ร้อยละ 63.55 เป็นรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ และจากการสำรวจจำนวนสัตว์เลี้ยงของสำนักงานปศุสัตว์นครสวรรค์ในเดือนกันยายน 2535 พบว่า มีจำนวนโคทั้งสิ้น 250,816 ตัว อาชีพ การเลี้ยงโคเนื้อ จึงเป็นอาชีพที่น่าสนใจและควรที่จะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานของ รัฐ ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำการผลิตโคเนื้อ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากทฤษฎีตลอดจนแนวคิดและผลงานวิจัยที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของ เกษตรกรนั้นจะมีผลต่อความสำเร็จในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการมี ส่วนร่วมของเกษตรกรนั้น มีปัจจัยหลายประการทั้งปัจจัยด้านบุคคล ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและ จิตวิทยา ซึ่งในการวิจัยนี้ได้เลือกศึกษาปัจจัยบางประการดังนี้คือ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ทางสังคม รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง ความคาดหวังต่อประโยชน์ที่จะ

ได้รับ การได้รับข่าวสาร การติดต่อแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง ความต้องการพวกพ้อง ว่าปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัดนครสวรรค์ มากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการวิจัยนี้คาดว่าจะ เป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้อง ในการวางแผนพัฒนา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัดนครสวรรค์ และในกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved